

ภาษิตไทดำ

สวนม ต้น นก น

ทวิ สว่างปัญญางกูร*

ไทดำ คือชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่ง ตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคพายัพของเวียดนามเหนือ ในจังหวัดเซินลาตายเจา (Son La, Lai Châu) เป็นส่วนใหญ่ คนไทในเวียดนาม ยังมีไทขาว ไทแดง ไทใต้ ไทหน่ง กับกลุ่มย่อย ชื่อต่างๆ เช่น ไทเมือย ไทโย ไทใช้ ฯลฯ (อ่านบทความ “คนไทในเวียดนาม : การแบ่งกลุ่ม” ของผู้เขียน)

ในประเทศไทย ก็มีชาวไทดำ ที่ถูกกวาดต้อนจากเมืองแถง จังหวัดลาวเจา ซึ่งนักวิชาการบางคนเห็นเป็น “เมืองแถง” สมัย ๒๐๐ กว่าปี มาแล้ว อยู่ในจังหวัดเพชรบุรี นครปฐม ฯลฯ และถูกเรียกเป็น “ลาวโซ่ง” บ้าง “ไทยทรงดำ” บ้าง

เมืองไทดำที่สำคัญๆ มีเมืองลา เมืองแถง เมืองวาด เมืองกวาย ฯลฯ

ผู้เขียนได้รับข้อมูลด้านไทในเวียดนามจากชาวไทที่มาทำงานให้หน่วยงานราชการของไทย เช่น ดร.เก็มเกื่อง ซึ่งเสียชีวิตเพราะโรคมะเร็ง ณ นครฮานอย เมื่อสิ้นปี ๒๕๓๕ ดร.หว่างเลื่อง ชาวไทขาว นายเก็มครอง ซึ่งเป็นนักวิจัย ผู้เขียนยังได้เข้าไปถิ่นไทในเวียดนามไม่น้อยกว่า ๔ ครั้ง ศึกษาจากนักปราชญ์ไท และอ่านหนังสือวิจัยของคนไทในเวียดนามที่เขียนด้วยภาษาเวียดนาม

ปัจจุบันนี้ผู้เขียนได้ออกแบบสร้างฟอนต์ หรือโปรแกรมใช้พิมพ์ภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ สามารถพิมพ์ภาษาไทย ไทขาว ไทแดง ลาวโซ่ง ฯลฯ พร้อมรวบรวมภาษิตไทดำได้เกือบ ๑ พันข้อ (บท) จึงขอแบ่งจำนวนหนึ่งมาขอตีพิมพ์เผยแพร่

๑. ขั๖ เม๒ เม๒ เม๒ นั ๕

เม๒ เม๒

[haŋ⁵ huan⁴ saw¹ baw² tɔ⁵ k^hɔ⁴

huan⁴ caw³]

รวบ้านเขา ไม่เท่ายากบ้านเรา

๒. ขุ๒ เม๒ เม๒ เม๒ นั ๒เม

เม๒ เม๒

[suk² muaw⁴ taan³ baw² tɔ⁵

haam² muaw⁴ caw³]

สุขเมืองเขา ไม่เท่าดิบเมืองเรา

* อาจารย์พิเศษ (ภาษาเวียดนาม) มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

๓. ทริ เม6 ทเช วิช เม6 อี6

[hua¹ mwaŋ⁴ kaay² paay¹mwaŋ⁴ ʔiŋ¹]

หัวเมืองเก่า ปลายเมืองอิง

๗. ทเช เติณ ทเช ทุ ทเช ญ นั

ณเอด

[laay¹ kon⁴ laay¹ hu¹ laay¹ cu¹ fa¹k^hat²]

หลายคนหลายรู้ หลายซู้ผ้าห่มขาด

๔. นิด ด้ เท่ เญ ด้ นเ6 ตา

นเ6 ด้ ญ

[cwt⁵ ko³ law³ t^haw³ ko³ naaŋ⁴ta¹ faaŋ⁴ ko³ cu¹]

จืดก็เหล้า เฒ่าก็นาง ตาฟางก็คู่รัก

๘. วิ เทา ด้6 ทเ6 แณ ฆอน

ฆเ6 เภา ริด

ทริ๖ ไล๖ ตา๖ แท๖ นเ6

ฆอน บเ6 ญ๖ ริด

[pan³ kaw³ taŋ³ na³ den⁴ son¹saaw¹ baw² day³nuat² tem¹ kaaŋ⁴ tew⁴ taŋ⁴ son¹baaw² paŋ⁴ day³]

(หญิง)ผมตั้งเกล้าทำตัวเป็นสาวไม่ได้

(แต่ชาย)หนดเต็มคางเดินตามทาง

ยังทำตัวเป็นบ่าวได้

๕. ๊ ๓๖ อเ6 เนิ วิช ๊ ตเช

อเ6 เนิ เทท

[pɔ⁵ paŋ⁴ ʔaaw¹ pen¹ paay¹ pɔ⁵taay¹ ʔaaw¹ pen¹ kok²]

พ่อยังไม่ตาย อาเป็นยอด พ่อตาย

อาเป็นโคน

๖. ฒเท เอด ทิ๖ เท๖ ฒเ6 ตา

นเ6 อเ6 ทิ๖ ๊ ใ

[maa² wat² kap² ken² ta¹ noŋ¹ʔa¹ kap² pi¹ paŋ¹]

พริกกับลูกตา น้องผัวกับพี่สะใภ้

๙. ฐ๖ เฬ๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖

๓๖ เฬ๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖ ๓๖

[lu⁵ pwan⁵ paŋ⁴ hak⁵ paŋ⁴k^haw³ pa²lu⁵ caw³ paŋ⁴ la² paŋ⁴ ma⁴cam¹]

ลูกเขา ยิ่งโง่ ยิ่งหนีเข้าป่า ลูกเรา ยิ่ง

ด่ายิ่งเข้าใกล้

๑๐. เหว แดด ทัท ญ๖ แฉ
 เหว เท ทัท ญ๖ ขเว
 [baw²r det²r hlek^h naŋ⁴r caw^h
 baw²r kaw³ hlek^h naŋ⁴r saaw¹-]
 แดดยังไม่ออกว่ายังเข้าผมไม่ตั้งเกล้า
 ว่ายังสาว

๑๑. บเว เหว ปีไ่น๖ เว่น บเว
 ดูน
 ขเว ตเว บเน ไ่น๖ ดี ขเว
 ตัว
 [baaw²r paw²r pi²r teg⁴r ven⁴r baaw²r
 caan^h
 saaw¹ kwa^h baan³ teg⁴r kam⁵
 saaw¹ kleu⁴]

บ่าวเป่าปี่กลางวัน บ่าวเกียจคร้าน
 สาวเที่ยวหมู่บ้านกลางคืน สาวขายตัว

๑๒. เจท มี เหว๖ เม ฝิขอน
 เจท ตรี ญ๖ ฝิขอน ๓
 นา
 [luak^h mia⁴r bɔŋ²r mwa³ pay¹ sɔŋ^h
 luak^h fua¹ cɔ⁴r pay¹ con⁴r kan⁴
 na⁴]

เลือกเมีย ดูตอนไปช้อนปลา เลือกผัว
 ดูตอนไปช่อมคันทา

๑๓. ฬิ น๖๖ ฬึน ฬน ฏา ฬิ
 ฬา
 ฎ๖ ฏา ฬึน ฬน ฏา ฬิ ฎ๖
 [pi⁵r nɔŋ^h k^huŋ³ huan⁴r pa⁴r tap⁵
 ma¹
 luŋ⁴ ta¹ k^huŋ³ huan⁴r pa⁴r tap⁵
 lu⁵r]

พี่น้องขึ้นบ้านอย่าตีหมาลงตาค้นบ้าน
 อย่าตีลูก

๑๔. ฬิ ฎ๖ ฏา ๐ริ๖ ๓ริ
 ฬิ ๓ริ ฏา ๐ริ๖ ฅเว
 [mi⁴r lu⁵r pa⁴r uay² hua¹ mi⁴ fuā¹
 pa⁴r uay² k^hew³]

มีลูกอย่าปล่อยหัวสกปรก มีผัวอย่า
 ปล่อยพินสกปรก

๑๕. ฬิ นี๖ ฬิ ฬเว๖ ฬิ เม๖ ฬิ๖
 ฬิ ฬเว
 [mi⁴r nam⁴r caŋ²r mi⁴ mwaŋ¹ mi⁴
 mwaŋ⁴ caŋ² mi⁴ taaw^h]

มีน้ำจืดมีเหมือง มีเมืองจืดมีท้าว

๑๖. ฬน ฬิ ฬัน ๖ัน ฬิ ๓๖๖
 [huan⁴ mi⁴ haan^h baan³ mi⁴
 koŋ⁴]

เรือนมีชาน หมู่บ้านมีกฎ

๑๗. ปิซ จัน ทาน ทวี ปุม
ทอ ๖ ทาน ๕๖
[paay¹ lin¹ vaan¹ kuang¹ pum¹ kong¹
sieg¹.]

ปลายลิ้นหวาน ในท้องมีหนามเต็ม

๑๘. ทิน แผ ทวีม รติ ณ ไซ
ทริค
[kin¹ k^haw³ huam¹ hay¹ k^hi³ sau²
hual².]

กินข้าวร่วมไห (แต่กลับ) ซ้ำใส่หวด
(หม้อหนึ่งข้าว)

(ภาษาไทย : “กินในบ้าน ซ้ำ
บนหลังคา”)

๑๙. ศ ชุบ่อน โด แฉะ นี ชุ
บ่อน นัน
[kon¹ yu² bon² dau¹ k^haw³
nam¹ yu² bon² nan³.]

คนอยู่ที่ไหน ข้าวน้ำอยู่ที่นั่น

๒๐. ต้น เฒด ๔๐๖ ทิน ๗๐๖
เฒด เท
[kten¹ met² k^hong¹ kin¹ long¹ met²
law³.]

ฟ้องร้องเปลืองเงิน แต่งงานเปลือง
เหล้า

๒๑. ทิน ตริบ นวิ หู ดัน ๑๗
เต้น
[kin¹ kuan¹ fa¹ hu¹ lin³ cu¹ fa¹
hen¹.]

สูปฝันฟ้ารู้ เล่นซู้ฟ้าเห็น

๒๒. ฅม เดด ฅแฉะ เต้น
ทรี ๖ โฉ เชน ฅเว หู
[may¹ kot¹ suw¹ le¹ hen¹
kuang¹ cau¹ kon¹ pen¹ suw¹ baw²
hu¹.]

ไม้คดตามองเห็น ใจคนมองไม่เห็น

๒๓. ๑๖ ๕ ดัน ๕๖ หู พนา
[caang¹ si¹ tin¹ pang¹ hu¹ plaat¹.]

ช้างสี่ตีน ยังรู้พลาด

คำพังเพยเรื่องอายุไทดำ BLACK TAI SAYINGS ABOUT AGE

ตฺริช ฆัป ปี๋อิน ปี เบา หู ๗๖

[tuay¹ sip² pi¹ ʔin³ nam⁵ baw² hu⁵ naaw¹]

อายุ ๑๐ ปี เล่นน้ำไม่รู้จักหนาว

ตฺริช ๗๖ ปี๋อิน ๗๖ เบา หู ๗๖

[tuay¹ saaw⁴ pi¹ ʔin³ saaw¹ baw² hu⁵ nway²]

อายุ ๒๐ ปี เทียวสาวไม่รู้จักเหนื่อย

ตฺริช ๗๖ ฆัป นอน ๗๖ นิน ๗๖

[tuay¹ saam¹ sip² non⁴ gam⁵ k^hin¹ tin¹]

อายุ ๓๐ ปี นอนไขว้ขา

ฆั ฆัป นอน นิน น๖

[si² sip² non⁴ k^hin¹ tɔŋ⁵]

อายุ ๔๐ ปี นอนกายหน้าอก

๗๖ ฆัป น๖ เบนิ ๗๖

[ha³ sip² tɔŋ⁵ pen¹ haan⁴]

อายุ ๕๐ ปี ท้องเป็นราง (ร้อง)

๗๖ ฆัป ๗๖ ๗๖ เบนิ ๗๖ ๗๖

[hok² sip² kin⁴ daan² pen¹ say² k^huak²]

อายุ ๖๐ ปี ร่างต่างไขนกกขาว

๗๖ ฆัป ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ เบา หู

[cet² sip² k^huak² tem¹ hu¹ tem¹ ta¹]

อายุ ๗๐ ปี หูหนวก ตามัว

๗๖ ฆัป ๗๖ ๗๖ ๗๖ เบา ๗๖

[pet² sip² cu⁴ kaay¹ taan² baw² le²]

อายุ ๘๐ ปี ชู้เดินผ่านก็ไม่มอง

๗๖ ฆัป ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖

[kaw³ sip² pe⁴ deŋ¹ ɲom⁴ vay⁵]

อายุ ๙๐ ปี ผัวแดงข้อมไว้

ตฺริช ๗๖ ปี๋อิน ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖

[tuay¹ hoy⁴ pi¹ may⁵ nan³ pa² yet⁵ mon¹]

อายุ ๑๐๐ ปี เอาไม้ในป่าเป็นหมอน (เข้าโลง)